

O lidech z Haškova Švejka

2

V únoru roku 1915, kdy na českobudějovickém náměstí tál špinavý sníh, rukoval Hašek na vojnu.

Prošel korsem pod zvony loubím — měl na hlavě nízkou buřinku, zimáček, na nohou kamaše nad ochazenými bagončaty. Tak zmizel v bráně Mariánských kasáren, sídla 91. pěšího pluku, umístěných uprostřed města. Měl v Českých Budějovicích dosti přátel a známých, které navštěvoval.

Nedaleko českobudějovických bývalých Mariánských kasáren, pro dnešní návštěvníky jihočeské metropole označených bronzovou pamětní deskou s nápisem —

V těchto kasárnách konal v roce 1915 vojenskou službu autor Dobrého vojáka Švejka, český spisovatel Jaroslav Hašek

bydlel v nárožním domku mezi ulicí Kostelní (dnes A. Macka) a Pekárenskou profesorem Karel Šafář. Vodil nás velmi ochotně po těch místech, neboť sami bychom se tam těžko vyznali, a přitom zajímavě vyprávěl. Když býval suplentem místní realky a bydlel tady v tom domě, jednou uslyšel za dveřmi svého podkrovního bytu kroky těžkých vojenských bot. Po zaťukání na dveře šel otevřít. Na chodbě stál Šafářův spolužák, před vojnou úředník pražské pojišťovací banky Slavie Jan Šrámek a vedle něho voják: Pak vešli do světničky, Šrámek řekl: — Hele, kamarád nemá kde spát. Musíš se o něj postarat. Nech ho u sebe.

— Kdepak, přátelé. Nejde to. Zde spát nemůžete. Na několik dní se mi sem nastěhoval jeden nadporučík od dělostřelců a ten by vás pane Hašku —, poprvé oslovil návštěvníka, — asi dol odvést patřilo.

— A to chceš přitele nechat na ulici? —, tvář se vyčítavě Šrámek. Šafář se zadíval na divně oblečeného vojáka. Rozbité boty mu trčely na nohou jako lodě a volaly o slitování. Potom se rozhodl, že jej zavede k sochaři Řídkému, který měl v Suchém Vrnbém místo dost.

Hašek souhlasil a Šrámek uspokojený, že kamarádovi pomohl, se vrátil do Mariánských kasáren.

Když měl Hašek postarano o lože a u Holoubkové se trochu porozhlédl, dodal si odvahy a s úsměvem se otázel, zda by paní bytná neměla nic proti tomu, kdyby si ještě na chvíli někým odskočil. Zatím nic neřekla, jen překvapený Gabriel se otázel, kam ještě půjde.

— Musím do restaurace U slunce, — přiznal Hašek, — nakladatel mi poslal peníze a ke Slunci chodí Skřivánek, který mi je opatruje. Je to dobrý člověk a vy jste také na mě moc milí.

Od dveří Hašek ještě zavolal: — Že nebude vadit, když se asi za hodinu vrátím? —

— Kdepak... — odpověděla žena.

U Slunce bylo plno. Když tam Hašek Skřivánka vyhledal a vyzvedl si peníze, které mu za humoresky na Skřivánkovu adresu do Českých Budějovic poslal nakladatel Vilímek, vyplil tři piva a rozhlížel se kolem sebe. Pak si ob-

ZDENĚK ŠTASTNÝ

jednal čtvrté. To už bylo po osmé hodině. Profesor, který ještě dobře Haška neznal a sám už chtěl jít domů se k němu obrátil: — Holoubková čeká, už musíme jít. —

— Paní Mičanová, říká se, že k vám coby voják chodil spisovatel Hašek. Povězte nám o tom něco? —

— To chodil. Ale počkejte, až obsloužím hosty. — Pak odešla k výčepu a když se vrátila i se svou sestřenicí, pustily se do vyprávění. A my jsme se tak dozvěděli o dalších cestách Jaroslava Haška.

K Mičanům s ním z Mariánských kasáren docházeli další Pražáci — Vančura, Mahr, Klatovský, Janda a Kasalický. Obvykle seděli v malém lokálu, aby v případě vojenské kontroly nebyli nápadní, paní Mičanová jim půjčovala civilní kabáty. Manžel odešel také na vojnu, tak by jinak zaháležely ve skřini.

Při zvýšeném nebezpečí je vodila do kuchyně, tam to bylo ještě bezpečnější, než v lokálu. Jednou, když jako obvykle paní hostinská stála na stráž a slyšela z dálky přicházet kanonýrskou patrolu, vběhla do kuchyně a volala: — Zhasněte světlo... —

Některá z procházejících kanonýrských hlídek sympatizovala s Haškovou společností. V takových případech, přesto, že bylo zhasnuto, zaťukali u kuchyně na dveře a hned poté vyslovili smluvené heslo. Pak byli ochotně vpuštěni. Jaksepatří se napili a zase šli po svém, na obchůzku ulicemi.

Všude, U slunce, v České chalupě — hlavně však u Mičanů byl Hašek od prvních dnů svého českobudějovického vojáčení postavou známou a oblíbenou. Když usedla U Mičanů jeho — vojenská — společnost, obvykle si zpívali. Jen opatrná paní Mičanová je nabádala k tichosti, ani ne už tak kvůli hlídce, ale že jí budí děti.

Z chorobopisu pořízeného ve Všeobecné nemocnici v Praze těsně před Haškovým odjezdem do Českých Budějovic lze vidět, že jen ne žádnou zmínku o reumatismu. A přece jej léčil v českobudějovické rezervní nemocnici, která bývala ve Schmerlingově ulici u nádraží. Dostal se tam díky oblíbě u dr. Peterky, po přímluvě svých známých. Potom i uprostřed pacientů pokračuje ve psaní svých humoresek. Využívá klidu k literární práci a proslulá povídky do pražských časopisů — Světozor — a Zlatá Praha.

Doktor Peterka dobře věděl, že Hašek buď sám, nebo v doprovodu známých odchází z nemocnice do města. Občas na něj před branou čekali Šafář nebo Skřivánek, až se objevil a volně si prošel kolem strážného se zelenočernou kůhou. Ani při svém pestrém pobytu však nezapomněl na své pražské známé. Píše jim šestadvacátého března korespondenční listek, na němž potvrzuje, že většinu svého vojenského života, jako přípravu na boje za císaře pána, strávil v nemocnici. Při jeho čtení se nám vybavují scény z vojenského lazaretu, jak je později

pospal i v Osudech dobrého vojáka Švejka.

Haškovu pobyt v rezervní nemocnici už neměl dlouhého trvání. Jeho nemoc na opravdový špitál nestačila, což poznal, když obrátíbarszt osobně provedl na oddělení doktora Peterky častější prohlídky. Pacienty posílal odtud k páteřní artkompanii, místní náhradní rotě, mezi špitálníky nazývané jednoduše kripkompanie.

Pro strážného byla objemná kniha „Krankenbuch“ právě tak jako preputka a pro Haška byl tento jediný vynález prostředkem, jak se dostat ven z brány a volně projít na protější chodník za čekajícím civilistou. Po vzájemném pozdravu odcházeli na stanici tramvaje.

Profesor Šafář sprásknul ruce: — Prokristapána, kam s tím, Jarde, jdeš...? —

— Kam budu chtít, — odpověděl sebevědomě. Potom se mu světil se svým vynálezem Krankenbuchu.

Jen aby ti to ještě nějaký čas vydrželo, — prohodil k němu společníci, ale Hašek mu zcela klidně odsekl, aby se nestrachoval. Snad se v té chvíli zbytečně naparoval, zdálo se Šafářovi. Tramvaj ujížděla kolem sadu k Mariánským kasárnám. Na stanici mu řekl, že vystoupí, něco si ještě musí vyřídit, ať za ním navečer přijde domů. Jaké však bylo jeho překvapení, když Hašek jakoby odmítl podávanou ruku, zcela klidně pověděl: — Když tys tak obětavě čekal na mě, přece tě teď neopustím — a vystoupil za Šafářem.

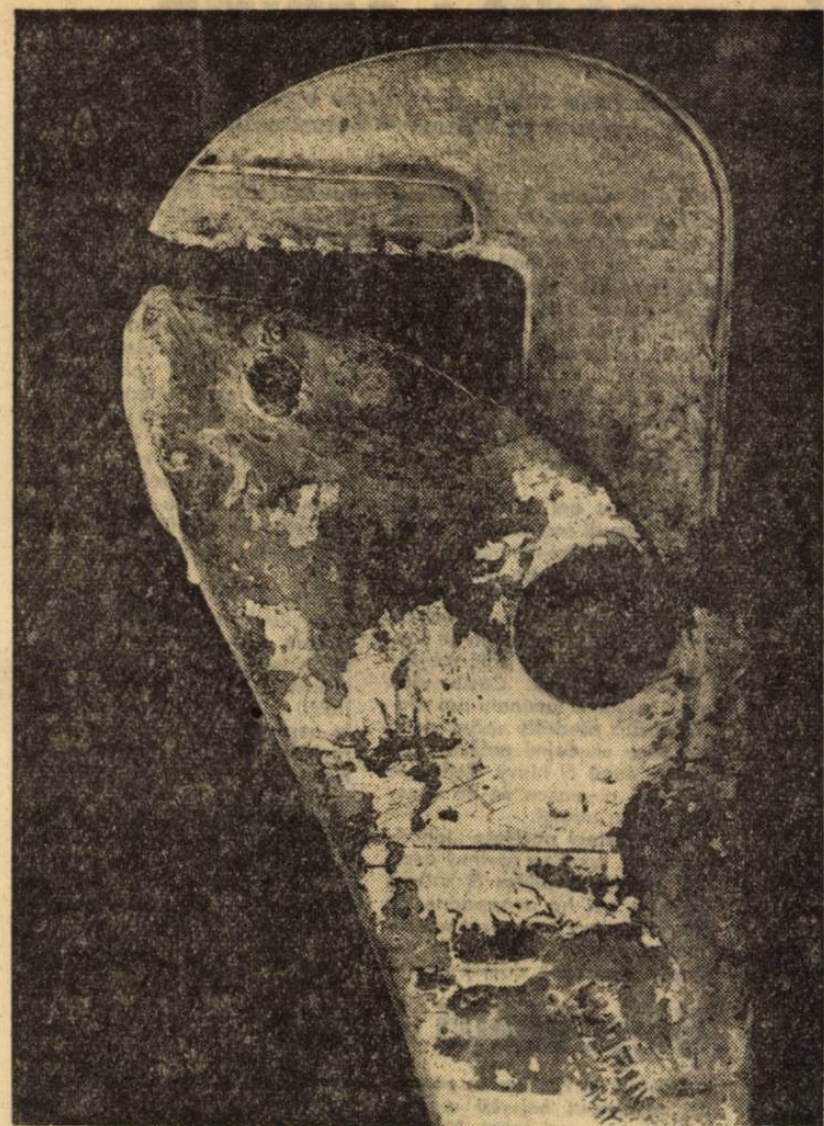
Stáli na chodníku a dívali se směrem ke kasárnám. Hašek se najednou rozběhl. Sotva stačil na Šafáře zavolat, že na protějším chodníku je jeho známý z oficiální školy. Šafář viděl dobře, jak se Hašek rozořahuje, zezadu plácnul nic netušícího kadeta po rameni a volá: — Ty votrku, ty seš tady taky... —

Překvapený kadet nadskočil a otočil se. Začal nesrozumitelně křičet na překvapeného Haška, zdvihal ruce nad hlavu a ukazoval k Mariánským kasárnám. Několikrát zařval o pomoc — Hilfe — Hilfe — Hilfe.

Příspěchavší voják se vrhl na Haška, který se mu to snažil vyloučit, leč marně. Vždyť jsem tu s kadetem Bieglerem sloužil ve škole, hájil se Hašek. Nebylo to nic platné. Patrola ho odváděla přes ulici do kasáren i s Krankenbuchem, kde se musel před velitelem hejtnanem Šagnerem zpovídat nejen z porušení disciplíny na veřejnosti, ale i z toho, jak se dostal z nemocnice. A tehdy to prasklo na Haška s Krankenbuchem. Po sepsání protokolu odvedl strážný provinilce do rezervní nemocnice. Doktor Peterka se na Haška podíval a zmohl se jen na jedinou větu: — Tak vidíte, co mi to děláte? —

Když mu přivedený pacient neodpovídal, neodpustil si ještě jednu poznámku: — Co vás, človče, teď čeká? Hašek se zase tak dobrácky zahleděl na svého dobrodince, jako při jeho první otázce a klidně odpověděl: — Jednou o tom napíšu jako o své velké tragédii. —

A tak se vlastně stalo, že opustil nemocnici bez trestu, jen s návrhem na superarbitrážní řízení, a dostal se mezi vojáky českobudějovické kripkompanie.

Známý

Snímek: LADISLAV POSTUPA

Svědectví jedné monografie

Fotografují milióny lidí a světa přesto nehrozí záplava výborných snímků. Přínos techniky je konstantní při vzniku všech fotografií. Rozhoduje však osobnost tvůrce.

Objevy bývají zdánlivě jednoduché: André Kertész vyfotografoval v detailním záběru vidličku s talířem, aby ji ukázal jako nevědní věc. Kterýsi fotograf na výstavě v květnu 1928 namítl, že by to dokázal každý. „Ovšem, ale Kertész to udělal první,“ dostal odpověď. Edward Weston zkoumal strukturu hmoty, Many Ray dělal solarizované akty, Brassai snímá detailní pohledy na zebrácká znamení vyrytá do zdí... a výčet objevů by mohl pokračovat. Objevů dnes již klasických. A také nesčíslněkrát napodobených, rozmělněných — aniž jim to však uškodilo. Pohybovat se v hranicích objeveného není obtížné. Skutečná tvorba začíná však po opuštění území již zmapovaného.

Monografie Jiřího Janáčka, *Fotografie Ladislava Postupy* (Severočeské nakladatelství) je podrobným záznamem geneze Postupovy tvorby od počáteční dychtivosti zachytit věci v jejich jevové autentičnosti (Paroháč, Lichvář, Prostor, Karbon) přes okouzlení subjektivně objevenou věcností (Planeta, Systém, Centrum), k tvorbě novější, kde se fotografický projev zbavil svazujících vlivů (Medková, Reichmann) a nabývá na osobitosti.

Postupa velice rád pracuje s všedním předmětem, detailem, aby monumentální ztvárněním odkryl jeho novou tvářnost. Nespokojuje se již záznamem o objektu, usiluje o destrukci pseudokonkrétnosti světa věcí. Sondy vedené na malém prostoru mohou pak dosáhnout netušených hloubek, porušit stereotyp našeho nazírání, vzít v pochybnost dosavadní „jistoty“. Konfrontace světa věcí a lidí vyvolává napětí, srážky a katastrofy, umožňuje fotografickými obrazy zachytit vlastnosti veskrze lidské: jemnou ironii, humor (spíše však černý), tragické i anekdotické zkratku. Tvůrčí záměr umocňuje i vhodně volená fotografická technika.

Postupova tvorba prošla za osm let logickým vývojem a tříděním hodnot. Je pochopitelné, že mnohé tehdejší „objevy“ se ukázaly pouze etudami, obměňováním již nalezené-

ho. Při náročnějším výběru by v monografii musely ustoupit snímekům novějším, které již nesou výrazné znaky osobitého pojetí výtvarné fotografie. Ze by to oddálilo vydání monografie? Ovšem. A proč také spěchat? Nyní je tomu přesně naopak: z osmačtyřiceti fotografií pouze pět představuje Postupovu novější tvorbu.

Texty monografií trpívají přílišnou odborností anebo ve snaze popularizační jdou za snesitelnou hranici zjednodušení. V Janáčkově textu není na závadu pokus o živější report. K nedorozumění však dochází tam, kde se snaží postihnout Postupovu tvorbu: „...proti Reichmannově hravosti a optimismu válka do Postupovy fotografie trpkost pohledu, někdy i chlad...“ Copak je asi hravého na Reichmannových cyklech Raněné město a Metamorfózy, nemluvě již o fotografiích z poslední doby? A vysvětlovat rozdíl v tvorbě aranžováním či nearanžováním fotografovaných předmětů je velice povrchní. Chápeme-li tvůrčí akt jako vytváření autonomního estetického celku, je zcela podružné, jak bylo s předměty naloženo. Zajímá nás především výsledek.

„Také tato monografická publikace nechce nic jiného než o nějaký ten metr pokročit oním nezmapovaným prostorem“ — sebevědomě tvrzení by se snad omluvilo v nakladatelském sloganu, nikoli však v závěru textu, který měl Postupově tvorbě vymezit místo v kontextu fotografického usilování.

JOSEF KRÁL

■ ZIMNÍ KONCERTY V GALERII. Oblastní galerie v Liberci je už téměř proslulá tím, že se v jejích prostorách pořádají koncerty — ovšem zpravidla v létě na krásném nádvoří. Také mnoho vernisáží tam už bylo spojeno s hudbou. Letos poprvé však u příležitosti výstavy „Barokní zátěže v Čechách“ se konají v galerii i zimní koncerty. Na prvním z nich, sestaveném ze dvou skladeb W. A. Mozarta, vystoupili známí instrumentalisté — klavírista Zdeněk Hnat, klarinetista Milan Etlik a violista Jaroslav Karlovský. Zejména Z. Hnat upoutal vynikajícím virtuózním výkonem v technicky obtížné sonátě F-dur pro klavír. Známe Mozartovo Trio Es-dur pro klavír, klarinet a violu neuspokojuje po několikerém slyšení pro přílišnou triviálnost poslední věty. Stálo by za to přemýšlet o tom, aby Liberec vyslechl i jiné z nepřehledných nástrojových kombinací v Mo-

zartových dílech. Příští koncert, sestavený z barokní hudby, se bude konat v liberecké galerii 1. února v 17 hodin. (jj)

■ Z DOBY POSTILIONŮ. — V Panenském Týnci — městečku při císařské silnici, zvané též Lipská — byl zřízen v roce 1839 poštovní úřad. Byla to první venkovská pošta na tehdejších lounském okrese, v samotných Lounách byl c. k. poštovní úřad již od roku 1820. Známe na dopisy se ještě nepoužívalo a poštovní se platilo hotově při podání dopisu. Spojení Loun s Prahou udržovaly poštovní dostavníky, které patřily poštovním v Slaném. Další poštovní úřady na Lounsku pocházejí až z druhé poloviny minulého století, kdy byly postupně zřízeny pošty ve Vrbně nad lesy (1862), v Ročově (1867) a v Peruci (1869). (Od dop.)

PAVEL KRAUS

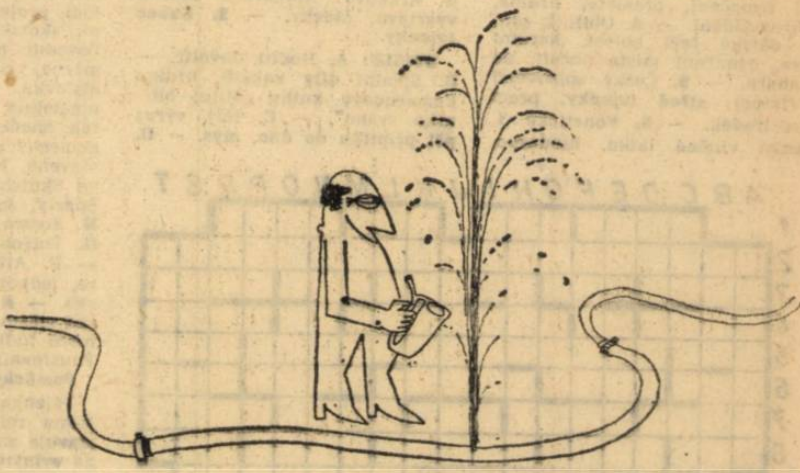
Model

Do jednoho z těch pařížských parků, který je střediskem milenců, ptáků exotických barev, nepolapitelného slunce a plastik Auguste Rodina, přichází den co den vetchý stařík.

Krátkozrakýma očima obdivuje sochu Herkula, do jehož svalů se soustředila síla všech moří, uragánů a hor.

Milenci jsou pobaveni tím setkáním.

Pobavení, protože nikoho nenapadá, že právě tento človíček stál kdysi modelem bronzovému obru... (A tu jsem bolestně pochopil jeden z principů života.)

Kresby František Šalanský